

Ostaci osmanske arhitekture u Mađarskoj

JEDAN DAN DŽAMIJA, ŠEST DANA MUZEJ

Piše: **Jakub SALKIĆ**
jakub@stav.ba

Malo je poznato da u Mađarskoj, u regiji Baranja, i danas ima tragova koje su ostavili Bošnjaci u davnim vremenima Osmanskog carstva kada su nakon osvajanja ovih krajeva naseljavali, živjeli i gradili u Mađarskoj. O tome svjedoče arheološka otkrića, ostaci arhitekture, ali i Bošnjaci koji i danas žive u Baranji.

U organizaciji Ambasade Mađarske u BiH, na poziv tima za pronalazak iskopina turbeta sultana Sulejmana u Sigetu, sastavljenog od stručnjaka s Univerziteta u Pečuhu i Turske razvojne agencije TIKA, stručnjaci iz nekoliko zemalja, između ostalih i iz BiH, posjetili su Baranju i ovaj arheološki lokalitet. Time je promoviran završetak prve faze arheoloških istraživanja. Hfz.

Mađari predstavili rezultate arheoloških iskopavanja na lokalitetu turbeta sultana Sulejmana i džamije Mehmed-paše Sokolovića. Zlatna posuda nije pronađena, ali temelji turbeta jesu

Hamza Lavić, voditelj osmanske arhive u Gazi Husrev-begovoj biblioteci, dr. sci. Sedad Bešlija s Instituta za istoriju Sarajevo i mr. sci. Fuad Obranović, direktor Historijskog arhiva Sarajevo, koji su bili u posjeti Mađarskoj, ispričali su nam utiske i saznanja.

Mate Kitanić, član tima za iskopavanje, koji je Hrvat, ali čija porodica 400 godina živi u Mađarskoj, ispričao im je kako je počela priča koja je pokrenula istraživanje.

“Dobio je iz Njemačke anonimno dokument, skicu, kako su izgledali kompleks turbeta sultana Sulejmana, džamija Mehmed-paše Sokolovića i tekija. Pošiljatelj je tražio pola miliona eura da preda kompletan dokument. Nisu imali te pare, ali i sama skica im je mnogo pomogla”, prepričao nam je Lavić dodavši

da se kompleks nalazi u jednom seoskom naselju prekrivenom vinogradima gdje se nalaze poznate mađarske vinarije.

TVRĐAVA SIGET

U prvoj fazi arheoloških iskopavanja pronađeni su temelji turbeta sultana Sulejmana, u koji su bili spuštene njegovi unutrašnji organi. Turbe je izgradio sultan Selim, Sulejmanov sin, a pored su bili džamija Mehmed-paše Sokolovića i tekija. Kompleks je udaljen četiri kilometra od centra Sigeta. Ove građevine srušene su nakon što je Siget osvojila austrijska vojska i istjerala Osmanlije poslije poraza pod Bečom 1653. godine. Isto se desilo s golemom većinom osmanske arhitekture u Ugarskoj, skoro je sva do temelja srušena.

Džamija Malkoč-bega u Siklošu

Džamija Jakovali Hasan-paše u Pečuhu

Džamija Gazi Kasim-paše, Pečuh

U historiji je ostalo zapisano da je sultan Sulejman umro osvajajući sigetsku tvrđavu, ali do sada nije bilo poznato gdje se nalazi njegovo turbe. Naime, osmanski su vojnici cijelo ljeto osvajali tvrđavu Siget, koja ih je spriječila da nastave prema Beču. Prije nego što je završeno osvajanje tvrđave, koja se nalazila na vodi i bila je sastavljena od više manjih utvrda koje je trebalo zasebno osvajati, pod zidinama je umro sultan Sulejman. Veliki vezir Mehmed-paša Sokolović krio je od vojske sultanovu smrt, te je, da se tijelo ne bi počelo raspadati, njegove unutrašnje organe, prema predaji, stavio u zlatnu posudu i zakopao. Poslije je na tom mjestu napravljena turbe. Vojska je osvojila Siget, ali se vratila nazad u Istanbul, a za smrt sultana saznali su tek u Beogradu kada je princ Selim proglašen za novog sultana.

Zlatna posuda, ispričao nam je Fuad Obranović, nije pronađena u turbetu koje su otkrili arheolozi u Mađarskoj. Bilo bi dobro da jeste, ne zbog materijalne

vrijednosti nego zbog simboličke. Ali vjerovatno je to neko ranije iskopao i odnio.

“U samom je turbetu jedna rupa, tzv. hajdučka rupa. Kad su Austrijanci došli, postojala je priča da su ostaci stavljeni u zlatnu posudu. Priča bi mogla biti istinita pošto je ipak riječ o sultanu. Austrijski vojnici tražili su posudu. Po dostupnim podacima, ništa nije nađeno. Ali, teško da bi neko prijavio da ju je i našao”, kazao je Obranović.

U historiji Osmanskog carstva samo tri sultana izgubila su živote u vojnim pohodima. Prvi je bio sultan Murat na Kosovu, zatim sultan Mehmed Fatih, za kojeg se pretpostavlja da je prilikom smrti vojnu kampanju vodio prema Rimu, i treći je sultan Sulejman.

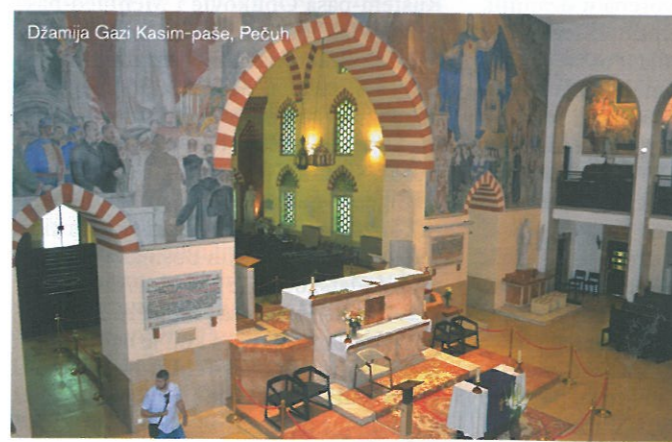
“Tri glavna sultana koja su odredila historiju Carevine doslovno su umrla na konju. Posljednji je od njih sultan Sulejman, čije je tijelo preneseno u Istanbul i ukopano u turbetu kod njegove džamije Sulejmanije, a unutrašnji organi ostali su u Mađarskoj”, ispričao je Obranović.

Džamija Jakovali Hasan-paše

Džamija Gazi Kasim-paše, Pečuh

Džamija Gazi Kasim-paše, Pečuh

Siget muzej

Temelji džamije Mehmed-paše Sokolovića, Siget

Temelji tekij, Siget

Turbe sultana Sulejmana, Siget

Tvrđava Siget

Sultan Selim naredio je da se unutar sigetske tvrđave napravi džamija sultana Sulejmana, koja i danas stoji, s tim da nema munare i služi kao muzej.

Nakon završetka Bečkog rata, kompleks turbeta i džamije srušen je i zaboravljen. Na kilometar i po od ovog kompleksa, ispričao nam je Lavić, na mjestu na kojem se mislilo da su pokopani unutrašnji organi sultana Sulejmana, napravljena je crkva. Smatralo se da će, ako naprave crkvu na sultanovom srcu, to označiti konačnu pobjedu nad Osmanlijama. U toj crkvi nalazi se kopija slike Djevice Marije, pred kojom se, tokom opsade Beča, molio car Leopold, koji je u to vrijeme s porodicom izbjegao u Varšavu. Pobjedu je pripisivao molitvi pred tom slikom pa je u 18. stoljeću napravljeno šest-sedam njenih kopija. Poslane su u razne dijelove Habsburške monarhije. Jedna od njih završila je u ovoj crkvi blizu Sigeta. Crkva se danas ne koristi jer u njoj blizini više nema katolika, pa je pretvorena u muzej. Nalazi se nasred polja, bez pristupne ceste, u nju navratu samo poneki turist.

Mađarski istraživači, s Norbertom Papom s Univerziteta u Pečuhu na čelu, tvrde da je veliki broj stanovnika Baranje bošnjačkog porijekla.

“To smo primijetili i u džamijama koje smo posjetili. Pronašli smo da su u džamijama mushafi s prijevodom na bosanski jezik, čak su i promotivni materijali na našem jeziku. Te džamije van džamama služe kao muzeji i u njima su uposljeni Mađari”, kazao je Hamza Lavić.

U džamiji Jakovali Hasan-paše u Pečuhu, koja je ostala s munarom, i džamiji Malkoč-bega u Šiklošu, čija je munara

U historiji Osmanskog carstva samo tri sultana izgubila su živote u vojnim pohodima. Prvi je bio sultan Murat na Kosovu, za sultana Mehmeda Fatiha pretpostavlja se da je umro tokom vojne kampanje prema Rimu, a treći je sultan Sulejman

srušena, klanja se samo džuma, i to su jedine dvije džamije koje su u funkciji u Baranji. Treća džamija, koja je ostala u kompletu, ali je pretvorena u crkvu, jeste džamija Kasim-paše u Pečuhu, koja je sada muzej. Ona je i restaurirana.

DŽAMIJE I CRKVE

Prema mađarskim izvorima, u Pečuhu je postojala crkva napravljena u 13. stoljeću. Osmanskim osvajanjima, poslije bitke kod Mohača u vrijeme sultana Sulejmana, ta je crkva pretvorena u džamiju. Nakon požara u 16. stoljeću, iz temelja je napravljena nova džamija. Poslije poraza 1683. godine pod Bečom, kada je vojska Habsburške monarhije osvojila taj dio Carstva, džamija je ponovo pretvorena u crkvu. Restaurirana je 1939. godine, a u drugoj polovini 20. stoljeća pretvorena je u muzej. Zvonik se prije toga srušio. U samom Sigetu postoji džamija Ali-paše Muezzinzade, koja je također pretvorena u crkvu i, kao takva, i danas se koristi. Na ulazu je natpis iz kojeg se saznaje da je ona prvobitno bila džamija, sačuvani su određeni elementi arhitekture, posebno obrada prozora s vanjske strane.

“Nama su ovdje iz aspekta Bošnjaka bitna dva elementa, a to je da je džamiju u kompleksu turbeta sultana Sulejmana sagradio Mehmed-paša Sokolović, porijeklom Bošnjak, te da je prvi turbedar, čuvar turbeta, bio Ali-dedo Bošnjak, čuveni sufija, šejh mevlevijskog tarikata. Smatra se da je i njegovo turbe tu negdje u kompleksu”, kazao je Obranović.

On je mišljenja da postoji velika mogućnost da je i Jakovali Hasan-paša porijeklom bio Bošnjak, da mu je majka bila iz porodice Sokolovića, a otac Memibegovića. Pored njegove džamije nalaze se i ostaci hamama koji je sagradio njegov sin Memmi-beg.

“Mađari su nam potvrdili da veliki broj stanovnika koji su ostali u Mađarskoj nakon poraza pod Bečom ima bošnjačko porijeklo. To je i logično jer su na najznačajnijim pozicijama u Osmanskom carstvu, kada je osvajana Ugarska, od velikih vezira do janjičarskih aga, bili Bošnjaci. U vrijeme kada je sultan Sulejman bio na vrhuncu vlasti, veliki veziri bili su Rustem-paša Opuković i Mehmed-paša Sokolović. Logično je da su novi posjedi, feudi ili timari davani bošnjačkim vojnicima i oficirima. Ali ne samo zbog toga nego i zato što je Bosna bila granica prema Ugarskoj i veliki broj vojnika bio je iz Bosne. Granica Bosanskog ejaleta bila je od Sigeta udaljena od 50 do 100 kilometara”, kazao je direktor Historijskog arhiva. Jedan od najpoznatijih Bošnjaka u današnjoj Mađarskoj bio je Ibrahim Alajbegović Pečevija, koji je napisao *Tarih Pečevi* u prvoj polovini 17. stoljeća, a koji je na bosanski 2000. godine preveo Fehim Nametak. U svom je djelu pisao je i o osvajanjima u Ugarskoj te o historiji Pečuha. ■